

PRZEGLĄD

ROLNICZY, HANDLOWY I PRZEMYSŁOWY

Pismo bezpłatne, wychodzące dwa razy na tydzień

przy

DZIENNIKU WARSZAWSKIM.

N^{ER} 14.

WARSZAWA—NIEDZIELA.

Dnia 5 (17 Lutego) 1856 roku.

ROLNICTWO.

PLODY I MACHINY ROLNICZE NA WYSTAWIE.

(Dalszy ciąg).

(Patrz Nr. 13 Przeglądu).

Pan Margrabia de Bryas (z Girondy) i pan wice-brabia Ronge (z Airne) przedstawili każdy ze swojej strony próbki drenowania. Obaj rzeczywiście wykonali wielkie prace w tym rodzaju: Te dwa świadectwa nadesłane z dwóch krańców Francji, wraz z rurami i narzędziami do drenowania z wielu innych punktów, okazują że drenowanie jest teraz u nas naturalizowane. Można było mniemać, że ten wynalazek angielski będzie mniej zastosowalny na południe jak na północy, przykład pana Bryas i jego sąsiada pana hrabiego Duchatel, który drenował z wielkim powodzeniem swoje winnice w Medok dowodzi przeciwnie. Drenowanie, które użyżnia wilgotne ziemie ma także własność zwilżania ziem suchych, przyciągając wody deszczowe do głębokości z których nie mogą nagle się ulatniać działaniem promieni słonecznych. Ten fakt niespodziany jest obecnie stwierdzony. Grunta gliniaste i nieprzenikliwe natrafiają się zresztą równie często na południe jak i na północy i przedstawiają prawie też same niedogodności którym nasi rolnicy zapobiegają kopiąc rowy, oraniem w bilony i przewożeniem ziemi na środek pola.

Drenowanie jednakże nie robi ważnych postępów jak tylko w departamentach najbogatszych Francji, jak Sekwany i Marny, Oazy, Aisne, Sekwany i Oazy itd. Pomimo ponawianych zachęceń administracji, reszta kraju mało się tem zajmuje. Jest to uprawa bardzo kosztowna: lubo idzie średnio, o umieszczenie kapitału na 10 od sta, nie każdy ma 250 franków do wydania na hektar. Wykonanie przedstawia dość znaczne trudności, jest to sztuka wcalem znaczenia, sztuka drenowania. Potrzeba dla kierunku roboty prawdziwych inżynierów i chcąc ją dobrze wykonać specjalnych robotników, fabrykacja rur jest dotąd niedokładną i nie jest pewnem, czy w niektórych miejscach nie zajdzie potrzeba, rozpocząć na nowo prace. Widziałem wiele pól w Anglii, które były drenowane dwa lub trzy razy, już dla tego że ru-

ry nie były dobre, to znów dla tego że były źle ułożone. Nie jesteśmy dość zamożnymi we Francji, ażeby sobie pozwalać podobnych doświadczeń.

Przy polach źle obrabianych i źle gnojonych jakie są jeszcze w $\frac{3}{4}$ Francji, drenowanie może tylko zapewnić mało znaczące korzyści. Wiele postępów musi wyprzedzić drenowanie w wielu naszych okolicach. Zastosowanie dobrego okopania nie jest tak kosztowne i może być równie produkcyjne. Poczem następuje użytek kilku narzędzi wydoskonalonych, jak np. dobrego pługa, hrony; młocarni, zastosowanie kilku ścieków. Niedokładne środki odpływu wody które posiadamy, mogą być dostateczne dopóki ziemia nie jest podniesiona do stanu wyższej żyzności, tem bardziej że można je ulepszyć, pomnażać, bez wszelkich kosztów. Że drenowanie stanowi część środków dla przeobrażenia z gruntu ziemi jałowej, to pojmuje; ale wtedy nie trzeba mówić o 250 fr. kosztów na hektar, ale trzeba liczyć 500 a nawet 1000. Dopóki nie jesteśmy w stanie dokazać tego bo iluż nas jest właścicieli tak zamożnych? lepiej postępować krok w krok i używać małych środków oczekując na większe.

Jest nakoniec ostatnia trudność, którą nieco zmniejszono przez prawo nowo wydane dla zniewolenia właściciela gruntu niższego do przepuszczenia za wynagrodzeniem, wód zbytecznych z gruntów wyższych, ale nie usunięto tej trudności; chcę tu mówić o rozcząstkowaniu ziemi. To rozcząstkowanie jest dwojakiego rodzaju, jedno którego korzyści równoważą przynajmniej niedogodności, to jest małe posiadłości, drugie które tylko pociąga złe skutki, podział cząstkowy. Ani jedno ani drugie nie wyłącza drenowania, ale komplikują niezmiernie kwestję, szczególnie zaś drugie. Jeżeli dla założenia linii drouów, potrzeba przebywać pięćdziesiąt cząstek należących do różnych właścicieli, albo przynajmniej wkliniowanych jedne w drugie, jest to bardzo zawikłana sprawa, nawet obok nowego prawa. Zapewne zaradzą temu ale z czasem, korzyści dobrego ścieku wody takie są że stopniowo zwyciężą wszelki opór. Uznajmy tylko, że istnieją trudności i nie trzeba się dziwić, że drenowanie nie rozciąga się tak szybko..

Żałuję że nie przedstawiono także nowej próby prac równie pożytecznej, to jest nawodnienia. Woda jest zarazem skarbem i plagą rolnictwa, jest tyleż korzyści dostarczać jej ziemi, której na niej zbywa, jak ściągac ją z gruntów mających je nadmiar. Nadejdzie dzień nie wąpie, gdy przemysł ludzki zaradzi niedogodnościom wielkiej u-

prawy, jak to już zaradził w ogrodnictwie przeciw kaprysom deszczów i gdy rośliny otrzymają w danym czasie, pomimo stanu nieba, tyle wody ile będą potrzebować. W tych czasach, widzieć będą cuda produkcji, gdyż różnica pomiędzy wiosną słotną i suchą może być niezmierną dla ziemiołódów, równie jak dla innych owoców ziemi. Sztuka zbierania wody i rozlewania jej dowolnie jest sztuką uziwnienia najważniejszego, szczególnie zaś na południu. W Andaluzji zasiewają często przez lat kilka i nie zbierają, ponieważ brak wody na wiosnę; raz w trzy lub cztery lata deszcz spada, w stosownej porze i zbiór z tego roku wynagradza brak z innych lat utraconych.

Człowiek daleko więcej ubznajmiony w tych przedmiotach, pan Balinet podał przepis na dowolne tworzenie sztucznych źródeł. Otóż cały świat odkrywa się dla krajów suszy. Ten środek tak prosty nie jest już teorią, już był probowany w Anglii i jak mniemam w Belgii i nie tam to sprawi największy skutek. Przed rewolucją 1848 roku uwaga rządu i izb, zwróciła się na korzyści nawodnienia; liczne projekta były roztrząsane i już rozpoczęto wprowadzać jedne w wykonanie, łącząc u podnóża Pireneów wody Nesty, ażeby je rozprowadzić przez wachlarz kanałów na niezmierną przestrzeń kraju. Te projekta tak pożyteczne zostały zaniechane, równie jak wiele innych. Podróżując niedawno w wschodniej części Francji, przybyłem do stolicy jednego departamentu; w chwili gdy wezbrane rzeki zewsząd okrywały wodą pola jak oko zasięgnąć mogło, potrawy z łąk były wszędzie zamulone albo uniesione, jedna noc deszczu była dostateczną do pozyczenia tych sduśtoszeń, wody niekiedy podnoszą się na kilka stóp wewnątrz miasta. Podobny widok jest hańbą dla kraju oświeconego. Te wody które teraz noszą spustoszenie, poniosły by zysność gdyby przez dobry system robót wezbrania uregulowano, służyłyby do nawodnienia jak we Włoszech. Tak przeto genjusz człowieka może zastósować plagę na wykonanie swej woli.

Nawodnienie dochodzi do swej najwyższej potęgi jeżeli służy zarazem do rozdzielenia nawozu wraz z wodą. Przypomnę co mówiłem przed dwoma laty o nowym sposobie polewania cieplem nawozem, który podówczas był probowany w Anglii. Od tego czasu ten środek uczynił wielkie postępy, nie tylko zaś stosują go do łąk, ale do pól zbożowych i wszędzie odplaca z lichwą jak mówią Anglii, koszta których wymaga. Otóż teraz zaczyna przybierać olbrzymi rozwój przez rozprowadzenie ścieków z miast na pola. Aż dotąd, Anglii mało używali tego rodzaju gnoju, który zowią nawozem ludzkim, wiadomo jednakże z przykładu Flamandcyków o ile jest potężnym. Nie przyjmując zupełnie teorii pana Piotra Leroux ochrzczonej nazwą niewiele znaczącą *dirculus*, należy przyznać że gnój ludzki, nazywając rzecz po prostu, może bardzo pożytecznie przyczynić się do zapewnienia jego utrzymania. To co miasta jak Londyn i Paryż mogą dostarczyć gnoju jest niezmiernem a największa część ginie w rzekach zarażając poprzednio powietrze wyziewami. Oczyszczenie miast, uziwnienie pól, takie jest godło nowego systemu, który się zasadza na uprzątnięciu nieczystości przez podziemne kanały wody bieżącej dla rozprowadzenia ich zewnątrz, i co zaczyna być już zastósowane na wielką skalę, już to w Londynie lub w innych miastach Anglii.

Pan Bazin dyrektor szkoły folwarkowej w Mesnil St. Firmin (w departamencie Oazy) powziął myśl szczęśliwą wystawić zbiór owadów

szkodliwych roślinom uprawianym. Jest to rzeczywiście jedna z głównych gałęzi zoologii stósowanej do rolnictwa, badanie tych małych żyjatek i środki ich wytępienia. Natura jest równie obfita dla śmierci jak dla życia, każda pożyteczna roślina ma swoich nieprzyjaciół, które w każdej chwili mogą się rozmnożyć ze szkodliwą obfitością. Przypadek naucza niekiedy jak się ich pozbywać, nie wiem jaki przypadek wskazał naszym ogrodnikom, że kropla oliwy w lana w dziurkę zimowego świercza zniewala go do pokazania się ażeby zduchnąć. Inne środki empiryczne są używane. Anglii nie mogli zabezpieczyć swojej zasadniczej uprawy, rzepy (turnips) od spustoszeń wszy ziemnej, jak przyspieszeniem za pomocą zbytowego nawozu wzrostu rośliny, gdyż skoro wypuści czwarty liść już jest zabezpieczoną. Częściej zaś rolnicy spuszcza się na fatalizm i jeżeli się zdarzy, że owady szkodliwe znikają niekiedy poddane również niezliczonym przypadkom zniszczenia, zdarza się też, że plaga wiecześnie się przy sprzyjających okolicznościach. Tylko nauka, niestrudzona czujność mogą, badając sposób życia i rozmnażania się tych niedostrzeżonych zastępów nadać pewną broń przeciw nim. Winnice Burgundji były niszczone przez pyrali, naturalista Anduin odkrył wżyciu owadu chwilę w której było łatwo go zabić i odtąd już nie jest szkodliwym. Bez wątpienia że przy starannom badaniu innych owadów dojdziemy równie do ich wytępienia.

(Dokończenie nastąpi).

K O R R E S P O N D E N C J A .

dnia 29 stycznia z nad Wisły.

W tarnowskim i rzeszowskim rosną i gonią rzepaki i oziminy; jeżeli mrozów nie będzie, nie będzie i chleba znowu i w tym roku. Drogi niegodziwe, komunikacje i transporta przerwane a nawet poczty nie dochodzą. Wisłoka stoi jeszcze, ale jeżeli mrozu nie będzie, lada chwila puścić może, co komunikacją naszych okolic z resztą świata przerywa.

Zaraza na bydło pokazała się znowu w kilku wsiach naszej okolicy; u p. Horocha padło do stu sztuk najpiękniejszego bydła zawodu szwajcarskiego. Dzięki Bogu, że ta plaga już przechodzi — ale za to zatopiła Wisła wszystkie wioski w okolicy Gorzyce i same Gorzyce p. Wiktora stają pod wodą.

Handlu żadnego, ani popytu o zboże. Spekulantci trzymają wszystko na wodzy podług swoich widoków.

Okowita stoi 1 fl. 30 kr. — 1 fl. 38 kr. mkl. Żydzi tylko, wyprzedzając zagranicznych przedsiębiorców, rzucają się na zakupno losu towarowego, gdzie takowy jest do pozbycia w bliskim brzegu, do spławu; a sągi myślą stawiać i zachować na potrzeb kolei żelaznej, chociaż perspektywa ukończenia tej kolei na dalszej przestrzeni, nie zdaje się tak bliską.

Gorzelnie ustają już, a i te co sły, żywiły się po większej czę-

ści tylko kupnemi ziemniakami i kupnym jęczmieniem. Wydatki nie osobiwe, cena okowity niska — ale dla wypasu postawionego była na wywarach musi nie jeden ciągnąć dalej tę kampanją.

Omloty koniczyny pokazały się wszędzie nędzne, a gorzej, że jej młócić teraz nie będzie można dalej. Myszy psują nadzwyczajnie koniczyny i oziminy na polu; tak iż po wielu miejscach ani śladu ze było co sianego. W gumnach także tyle myszy, że się tylko tryny i otręby sypią, gdy do młocki z warstwy wyrzucają snopy.

Zdaje się z tego wszystkiego, że się z wiosną podniosą ceny okowity i koniczu — że zaś zboże nienamlotne a oziminy nie dają wielkiej nadziei, czeka nas po wsiach ciężki przednowek a was w mieście drożyzna.

K.

O KORZYSTNEM SPOSOBIE, KOSZENIA ZBOŻA OZIMEGO.

OPOWIEDZIAŁ

ALEXANDER JASIONKA.

Pamiętajmy, że co robimy to z tego nietylko my, ale kraj i nasi rodacy korzyść odnieść powinni.

Praktyczne uwagi o zaprowadzeniu Stadnin.

Przesłużywszy długie lata wojskowo, nakoniec powróciłem pod rzdinną strzechę, a stąd szablę na pług mieniając starałem się ile możliwości, być tak niezłym gospodarzem, jak niegdyś żołnierzem byłem, poznać tak dobrze moją grzędę ziemi, i czego jej brak i jak temu zaradzić, jak niegdyś mój szwadron znałem; a przypomniawszy sobie że nie święci garnki lepią, z Bożą pomocą wzięłem się do pracy; a jakim sposobem zastawszy opuszczoną gospodarzę, [postawiłem ją w lepszym stanie, to kiedyś dla korzyści moich młodych współobywateli przy wolnym czasie opiszę. Dziś tylko o koszeniu zboża ozimego opowiem.

I tak wałęsając się po kraju ba i dalej przepatrywszy rozmaite sposoby zbierania kłosowego zborza, starałem się wykryć sposób najwięcej przynoszący ulgi w robocie moim chłopkom, a tem by i żniwa jak najprędzej z korzyścią dla siebie zakończyć, bo i sam już pośpiech nie małą korzyść gospodarzowi przynosi, osobiwie wracjonalnych gospodarstwach, gdzie robota po robocie spieszy. A co tu podaję panowie czytelnicy moi, nie jest zapewne rzeczą nową, bo też i nie pod słońcem niema nowego, jak powiedział nieboszyk Salomon, lecz ja sam na to co opowiadam praktykując natrafiłem.

Jedno z najważniejszych robót w wiejskim gospodarstwie jest bez wątpienia zbiór zboża czyli żniwo, ono nam przedstawia niejako ogół prac naszych rocznych, zachodów, trosk, nakładów i nadziei gospodarza, a nie podlega to już wątpliwości i każdemu gospodarzowi aż nadto wiadomo, że żęcie zboża ze wszystkich znanych nam robót,

jest najtrudniejszą, najprzykrzejszą i najmarudniejszą dla robotników, a nam bodaj czywie najwięcej strat w ziarnie przynosi, a które traciemy wytrzesając przy żęciu. Lecz u nas i żną i długo jeszcze żać będą, z przyczyny wiekowego przyzwyczajenia się, a przytem ubytek od żęcia ni widzialnym jest, bo wypadłego ziarnka dojrzeć trudno, chociaż każdy zna dokładnie to wie, że straty muszą być wielkie, z tej już tylko przyczyny, że przebieając całe pole po malenkiej garsteczce nie tylko jest to najmudniejszą i najcięższą robotą gatownikom nawet nienaznaczonych, ale jeszcze z ciawszy sierpem każdą taką garsteczkę, potrzeba ją wyciągnąć ze stojącego zboża strząchnąć i sierpem porównawszy położyć naprzewiosle, dla związania potem snopa. A zatem pytam was panowie gospodarze, wiele też takich garści każdy snop i każde pole pomieszcza w sobie? a które potrzeba i przetrząchnąć i porównać sierpem, jakby umyślnie dla wysypania najpiękniejszych i najdrzalszych ziarenek zboża. Oj! zdaje się że dużo, ale tych strat, nawet i przez przybliżenie niepodobna jest oznaczyć; a wiele też razy schylić się potrzeba, po te garsteczki, to otem zamilczam już.

Żeby poprawić te niedostatki w tej tak potrzebnej robocie, różne przemyślałem sposoby, już to koszenia zwykłą kosą już jakąś nowo wynalezioną kratką, lecz żaden sposób nieprzyniósł żądanych korzyści i podobno póki nie udoskonala się żniwiarki, żaden środek niebędzie ze wszystkim dobry.

Wykazawszy zatem cały nadmiar trudu i niedostatków w tak ciężkiej robocie, jakim jest żniwo, a którą lud nasz niedarmo stródną porą to jest dniami męki i cierpienia nazywa. Zwróć my więc całą naszą uwagę, jakby odbyć tę robotę najkorzystniejszym i najdogodniejszym sposobem i rozpatrzmy na czem to należy: A to potrzeba:

1mo Zebrać całą ilość kłosów, które nam się urodziły.

2do Zachować w nich jak największą ilość ziarna.

3cio Zakończyć żniwo w jak najkrótszym czasie.

4to Ulżyć robotnikom w robocie.

Co do 1go i 2go zaczynam kosić zboże za swidna, a tem nietylko niedopuszczam spaść kłosom, ale mam zysk i natem że ziarka piękniejszego koloru więcej są cenne, i więcej kupców przyciągają, słomy zaś mam i więcej i lepszego gatunku, jak do pokrywania budynków przydatniejszej, tak i na paszę, bo niepozbyła się wszystkich soków pożywnych. Żeby zaś kosarze nie wytrząsali ziarna, to takim sposobem na ryzach rozstawiam. Naprzód wszystkich twarzą do zboża, zaczawszy od między bądź drogi z prawej ku lewej stronie ryz, w odstępach nał wo, jeden od drugiego na kilka sążni za każdym zaś kosarzem po dwie wiązalnie jedna za drugą. (patrz figurę Nr. 1).

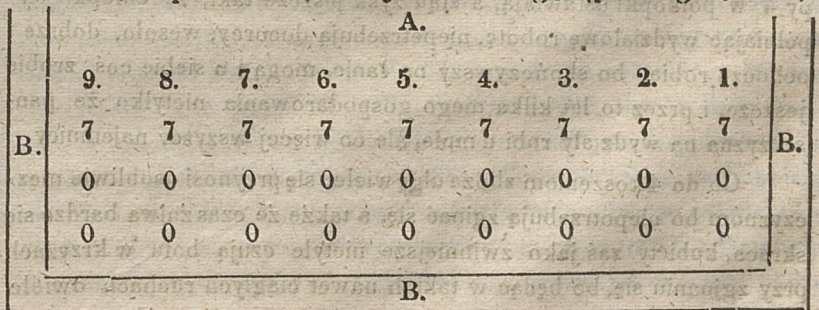

Fig. 1.

